

גליון ט"ז (שנה י) תשפ"ב

מבאר תורתו של
סו"ך הגה"צ

רבי יונה הלוי

פארסט זצ"ל

בעהמח"ס דברי יונה
וראש ישיבת דנייטרא

דברי יונה

דברי יונה על פרשת וארא

לי להתאונן על מצבי, כי גם אני ידעתי את פשעי, אבל לא אוכל למחול לכבודו, שידע הכל מה שאני עושה, ואם היה מעורר אותי על כך, הרי בודאי שבתור היותו הרב והמנהיג, היו דבריו נשמעים אצלי והייתי חודל מהמעשים הללו, וא"כ בודאי שהוא האשם על מצבי המר והקשה עתה"ד.

וא"כ יש חיוב גדול לומר ולעורר כי לפעמים אין מבינים החסרון וע"י שמעוררים משתדלים לתקן, וידוע מה שאמר האבני נור זצ"ל עה"פ [דברים ו ז] והיו הדברים האלה וגו' על לבבך, דאף שהלב סגור, עכ"ז צריכים לעורר והיו הדברים עכ"פ על לבבך מלמעלה, ולא בתוך הלב, דאם יתרמי שיפתח סגור הלב, אזי יכנסו אז הדברים אל לבבו, וכמו דק"ל לגבי טריפות, דהלב קשה לבלוע, אבל אם בלע לא פלט, ולכן אף שמתחילה הוא קשה לבלוע, אבל אולי יעזור השי"ת שיבלע ויתעורר, ואז שוב לא יפלוט ויתקן המעשים.

והנה מלתי אמורה עכשיו במיוחד להתלמידים המבוגרים, שנרמה להם שיש להם דאגה וטירדה, ועי"ז מתרשלים מלימוד כהוגן ומלהשתעבד לסדרי הישיבה, אבל האמת הוא שהאדם תמיד יש לו דאגה וטירדה, בכל עת מימי חיו, ואם הדאגה וטירדה פוטרם מחיובו להתעלות ברוחנית א"כ אין לך זמן שיתחייב בזה, כי תמיד יש הדאגה והטירדה. ובוזה פרשתי אמרו"ל [ב"ר פ"ד] ביקש יעקב לישוב בשלוה קפץ עליו וכו' דכך הוא רצון השי"ת שלא יהיה לאדם שלוה כללית בחיים, דאף שבודאי יש זמנים של הנאה פרטיות, אבל עכ"ז תמיד יש גם דאגות, וזהו מהלך כל האדם בחייו.

והאמת הוא שבזמנים הללו כשנמצאים בישיבה, וכל מחסורו מוטל על כתפי אחרים, הרי המה הפנויים ביותר שבכל זמני החיים, ומה שמרגישים הרגש של דאגה וטירדה וכאלו מנוחת נפשו הוא מוטרד, זהו לצד שהוא אינו ממלא זמנו כהוגן בתו"ש, ונשמתו דואג על איבוד ימיה, ומטעם זה הוא מרגיש עצמו בלי מנוחת הנפש, אלא שהוא אינו יודע בעצמו שזאת היא הסיבה ועכ"ז נדמה לו שהסיבה הוא לצד ענינים אחרים.

ויש להתבונן עוד יותר דהנה שמעתי מהרה"ח רבי ישראל מרדכי גראסמאן [זצ"ל], שאמר כמדומה בשם רבו הגה"צ מגאלאנטא זצ"ל, שהעונש על ביטול תורה בא לאדם מהרה בזמן קרוב, יותר מהעונשים על ענינים אחרים. והנה אלו הבחורים שיש להם דאגות בעיני שידוכים מה שמתרמי לפעמים טירדות ועגמו"ג בעינים אלו, הרי יש מקום לחשוב שזהו דוקא בשביל שלא היה נזהר בביטול תורה, ולכן השי"ת משלם לו תיכף בעגמו"ג בעינים הללו.

וא"כ נמצא שמה שמבטל מלימוד לצד הטירדה והדאגה, הרי דוקא בזה הוא גורם לו טירדה ודאגה ח"ו. כי באמת בשמים חשוב מאד היגיעה שמתיענים בלימוד התורה, וברור שאלו המתיענים בתורה השי"ת משלם להם שהכל

וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואין ישמעני פרעה וגו'.

אפ"ל בבאיור הענין מה שמשמע"ה אמר בלשון ק"ו, בהקדם מש"כ הגר"י ענגיל זצ"ל [לקח טוב אות ב], בטעם דאין עונשין מן הדין דהנה ק"ו אדם דן מעצמו מסברא, אמנם מכוין שעל הבי"ד יש חיוב של והצילו העדה, א"כ ציותה התורה על הבי"ד שיחפשו וישתדלו אך בהצלת הנידון, ולכן אין רשאים לדרוש מדרתם דרשות לחייב אותו, ואין להם לחייב רק מה שחייבתו תורה בפירוש, וע"כ אין עונשין מן הדין וכו', ועי"ש עוד מה שהאריך דבעצם יש סברא פשוטה מה דאין עונשין מן הדין, דיתכן שהוא ק"ו פריכא, ונמצא שיענשו בחינם.

והנה בק"ו שלפנינו ג"כ הקשו המפרשים דהוי ק"ו פריכא מכוין דעם ישראל לא שמעו אליו מקוצר רוח ועבודה קשה משא"כ בפרעה דלא שייך זה. ואפ"ל דהשי"ת העמיד בתורה הק"ו פריכא, כדי להורות הדבר שאפילו כאשר משרע"ה אדון הנביאים עשה ק"ו, ונראה שהוא דבר ברור, עכ"ז היה בשורשו ק"ו פריכא, אלא שמשמע"ה לא ידע דמה שלא שמעו אליו היה לצד קוצר רוח ועבודה קשה, וממנו נלמד לכל ק"ו דיתכן שהוא פריכא, ולכן אין עונשין מן הדין.

ועל דרך אחר אפ"ל עפ"ימש"כ בבית האוצר [כלל נ"ו אות ט"ז] שמביא בשם הרה"ק מהר"צ מזידיטשוב זצ"ל דאין עונשין מן הדין, כיון דהי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם המה כנגד הי"ג מידות של רחמים, ומידת ק"ו הוא נגד מידת א"ל, ומכוין שמידת א"ל רומז על חסד, חסד א"ל כל היום, לכן אין עונשין מן הדין. ומביא מש"כ בספה"ק בני יששכר [תשרי מאמר יב ד] עפ"י לבאר הפסוק [במדבר יב יג] אשר משרע"ה ביקש א"ל נא רפא נא לה, והשיבו השי"ת שילמוד ק"ו, ואביה ריק וכו' ועי"ז יעורר מידת א"ל עי"ש. ועפ"י אפ"ל דגם משרע"ה ידע דהוי ק"ו פריכא ואין לו להזכירו, ועכ"ז עשה הק"ו, רק כדי לעורר מידת הרחמים על ישראל.

ועכ"פ נלמד מזה דלפעמים אף שיש צדדים שלא לדבר ולומר עכ"ז יש הכרח מצד אחר לומר ולהגיד, וכן הנני מרגיש עכשיו בנידון שאני רוצה לדבר, שמצד אחד אין רצוני להכאיב למי שהוא, אבל מצד השני הרי יש חוב לומר. וידוע מה שסיפר החפץ חיים זצ"ל שפעם היה בעיירה אחת גביר נכבד שהיה עסקן בדברים האסורים מטעם המלכות, ואף שכולם ידעו בדבר עכ"ז שתקו לו, ואדרבה כיבדו אותו על נדיבת לבבו. ואמנם לא לעולם חוסן ונתפס ע"י המלכות ופסקו דינו לגלות בערבות סיביר, וכאשר אסרוהו בחבלים וזיקים ביקש משופטיו שרצונו להפרד מכל הקהל ובראשם יהיה רב העיירה, ועשו כמבוקשו וכשהגיע להתם אסור בחבלי ברזל פנה אל הרב ואמר לו, אי אפשר

שיעורי חובת הלבבות

ממרן הגה"צ זצ"ל - (כ"ב)

המושך מפרשת ויגש העעל"ט.

"ועמסתי עליה מושא ידיעתם ועשייתם, וכל אשר נגלה אלי מהם ענין, גילה לי את הסמוך לו, והסמוך לו את הסמוך לו", שבדרך לימודו ועסקו בענינים אלו, נתגלה לו דבר מתוך דבר, שנפתח לו השכל וגילה עוד דבר וכן להלן, "עד אשר רחב הענין, והיה לי קשה לזכור אותו תמיד בלבי, ויראתי השכחה על מה שעלה במחשבתי מהם", שמה אשכח את מה שקניתי במחשבתי, "והתכת מה שקפא ברעיוני מעניניהם, עם מיעוט העוזרים מאנשי דורנו עליהם", פירוש שבשלמא אם היו זה ענינים שכל אחד עוסק בהם, ומולם מתנהגים כך, אז לא הייתי חושש כל כך מפני השכחה, שהרי ממילא הייתי נזכר, אבל כיון שיש מיעוט העוזרים בהם, לכן חששתי מאד שמה אשכחם.

"והסכמתי לכתבם על ספר, ושאחברם בחבור שיהיה כולל שרשיהם וסובב פרקיהם והרבה מתולדותיהם, כדי שאבקש את נפשי תמיד לדעתם ואחיבנה לעשותם, ובמה שיהיה פעלי שוה עם דבורי, אודה לקל העוזר אותי עליו והמורה לי את שביליו, ובמה שיהיה מהם חולק עליו ומקצר מהגיע אליו, אאשים את נפשי ואוכיחנה", פירוש שעל ידי שיש לי את הדברים כתובים לפני, אוכל לבדוק את עצמי תמיד איך אני מתנהג בענינים אלו, ואם אראה שאני מצליח בדרכי, אודה לה' על כך, ואם לא, אדע שאני צריך להאשים את עצמי ולתקן דרכי.

"ואטעון עליה ממנו עד שיתבאר לה עולה מצדקו, ונטותה מישרו, ועוותה מתיקונו, וקוצר מעשיה מתמותו", שאעשה חשבון, מה עקום ומה ישר, מה אני עושה כמו שצריך, ומה אני מקצר מעבודתי, "וראתי לשומו דבר קים ומטמון צפון, ונר שיאיר לבני אדם ויורה להם הדרך אשר ילכו בה, וקויתי שתהיה תועלת זולתי בו יותר מתועלת, והוראת בלעדי מהשלמת חפצי", אומרים בשם החפץ חיים זצ"ל שהאדם הוא כמו מכונת, שמורכב מהרבה חלקים ופרטים, והכל צריך לעבוד כראוי, וכי יתכן לזנוח אותו ולסמוך שיעבוד כראוי, הרי כל מושך זמן יש לבדוקו ולראות אם הכל עובד ופועל כראוי, ואם לא נתקלקל בו איזה דבר, אם כן על אחת כמה וכמה האדם צריך לחיות בחשבון כזה.

פעם הראה לי אחד כתב ידו הק' של בעל הישמח משה זי"ע, ונכתב שם כמה דברים שהוא מקבל על עצמו קבלות בעבודת השם, ובסוף הדברים נאמר כמה שמות, אבל הנ"ל שהראה לי זאת היה לו מה טוב וחרף, וכשהסתכל על הכתב יד נענה ואמר, זה אינו שמות, אני יודע מה כתוב שם, הישמח משה כתב אני מקבל על עצמי כזה וכזה, רשימה מלאה עם קבלות, ובסוף הדברים רשם לעצמו הדברים בראשי תיבות, כמו שמצינו בגמ' (עירובין נד:) אין התורה נקנית אלא בסמינון, שיש לעשות סימנים שלא לשכוח, והמילים הקשות האלו זה היה ראשי תיבות, והוא הראה לי את הכתב יד, ואמנם זה היה אות באות הרשימה של הקבלות.

"ואמרת בלבי, שאחבר בענין הזה ספר, שיהיה מתחלק על שרשי חובות הלבבות ומצוות המצפונים, ולשומו מאסף לכל, ושיהיה מספיק בעינים", שיוכל כל אחד להסתכל בזה, וימצא מה שהוא צריך, "ומורה הדרך הטובה והישרה, ומנהיג במנהגי הקדמונים", כמו שהקדמונים לימדו ועשו, "ומוסר החסידים, ומעיר משנת הפתיות", שמעיר את האדם שהוא כישן במשך כל ימי חייו, "ומעמיק בדקדוקי החכמה הזאת", שלא יחיה באופן שטחי בלתי מעמיק כבהמה, יום יום אותו הדבר, אלא יחשוב מה הוא עושה עם ימיו, אם במשך שבוע אחד אדם לוקח איזה דבר אחד לפחות או שני דברים הצריך תיקון, והוא מחפש לעצמו דרכים איך לתקן השגיאה, או השבוע הזה הוא כבר חי, הוא כבר לא הלך לאיבוד כמו חי הבהמה.

"ומזכיר דעת האלקים ותורותיו, וגורם להצלח הנפש, ומזור העושה ומעורר המתעלם, ומיישר המקדים ומרגיל המתאחר", שפעם יש לך אדם, שהוא מקדים מדי בעבודת השם, שהרי כמו שיש עצלות, שמתעצל ומתאחר לכל דבר, כן יש לפעמים אדם שהתלהבות שלו גדולה מדי, הוא חוטף ועושה

יהיה אצלם בניקל בעזיה"ת. וח"ו כשהוא להיפוך ומבטלים הזמן הרי יש בזה חוצפה כלפי שמיא, שבזמן שיש לו כל צרכו מאבדים בידים הזמן היקר, ואינם מתבוננים שחיים על ממון הקדש, מה שאנשים נותנים בשביל החזקת התורה ורוצים שיהיה להם חלק בתורה, והוא מאבד כל זאת בביטול הזמן.

התבוננו נא תלמידים יקרים, שאתם עומדים על סף החיים, ובעוד זמן מועט יהיה עליכם כל האחריות של ימי חי האדם, ומאד זקוקים לרחמי שמים שיהיה הכל עצהיו"ט, וא"כ האיך יכלים לזלזל כ"כ ברצון השי"ת. ולכן עורר נא התעוררו נא לתקן הענין של ביטול תורה, ולהתחיל תיכף לקבוע שיעורים קבועים, וע"י שיעשה בפועל ואל יתבייש מפני המלעיגים, זה בעצמו יעורר עליו רחמים מרובים משמים, וגם סליחה על העבר מה שביטל הזמן עד עכשיו בעו"ה.

ובאמת קשה עלי הדיבור בענין זה, כי אין רצוני להכאיב לבבכם, אמנם מונתי רק לטובתכם, ואבקש מעמכם מאד להעיר אוזן, ואז עכ"פ יהיה לי הזכות שהיה איזה תועלת בדיבורי. וכידוע העובד אצל הרה"ק מבעלזא זצ"ל שדיין אחד התיר לשלוח טעלעגראם בשב"ק להזכיר חולה, והגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל הרעיש מאד על ההיתר, ואמר אז הרה"ק מבעלזא זצ"ל שעכשיו הוא צריך להתאמץ ביותר בעד רפואת החולה כדי שלא יהיה ח"ו חילול שבת בכדי. וכן אני מבקש מעמכם להתאמץ ביותר שיהיה איזה ממש בדברי, דבלא זה לא עלה בידו רק לצער אתכם, וזה לא יתכן, והשי"ת יהיה בעזריכם להצליח בכל הענינים.

פנינים יקרים - על פרשת וארא

מלוקט על הפרשה מבאר תורתו של מרן זצ"ל

הן בני ישראל וגו' (וארא ו יב)

ובהקדמת דבריו ז"ל כבר אמרתי בזה ליישב הפסוק [שמות ו יב] וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה וגו', והקשו המפרשים דהוי ק"ו פריא כמיון דעם ישראל לא שמעו אליו מקוצר רוח ועבודה קשה מושא"כ בפרעה דלא שייך זה. אמנם עפ"י"ל אפ"ל דגם משרע"ה ידע דהוי ק"ו פריא ואין לו להזכירו, ועכ"ז עשה הק"ו, רק כדי לעורר מדת הרחמים על ישראל ואפ"ל לפ"י ביתר ביאור בענין דאין עונשין מן הדין, דהנה עצם ענין הק"ו מורה לנו דשכל האדם מוגבל מאד, ואף מה שנראה לו לקל וחומר שיכולין ללמוד זה מזה, עכ"ז יתכן מאד דהוי ק"ו פריא, דלצד הגבלת שכלו טעה באמיתת הדברים, ולכן דוקא בענין זה המורה על הגבלת כח האדם וחולשתו מתעורר רחמי השי"ת עליו למנוע העונש, וזהו ג"כ רמזו בענין מדת א"ל המורה על רחמים. (דברי יונה ח"א דף קצ"ה)

ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה וכו' (וארא ו ט)

ונקדים לבאר בפ' וארא שאמה"כ (ו, ט), ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה וכו' וידבר משה לפני אלקים הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים וידוע הקושיא מה ק"ו הוא הרי בני ישראל לא שמעו מקוצר רוח ומעבודה קשה וזה אינו שייך אצל פרעה וכבר פירשו בזה דעכ"ז יש כאן ק"ו דסוף כל סוף הרי הם דברי תנחומין ובשורה טובה לישראל והיה ראוי להם יותר השמיעה אף בקוצר רוח, והמתקת הרחמים שעורר מרע"ה על בני"ה היא כי באמת גדולה הרחמנות על בני האדם כי כל הילוך מחשבותם מופרך ונסתר ודעתם מתהפכת בכל עת, רגע אחד נמשכים אחר הטוב וברגע שלאחריו כבר נמשכים אחר הרע וכן מצינו בכנ"י שמתחילה האמינו ושוב אח"כ לא שמעו אל דבריו.

וז"ש מרע"ה "הן בני ישראל" שמתחילה היו בדרגת בני ישראל והאמינו לדברי' ושוב אח"כ "לא שמעו אלי" וא"כ מה גדולה הרחמנות עליהם ועורר עליהם רחמים ע"י הק"ו ואיך ישמעני פרעה וסיים ואני ערל שפתי"ם שאחר שתעורר מדת רחמים שוב אין צורך עוד למליצתי כי גדולה רחמנותו ית' המשקפת בגודל צערן של ישראל ודי בזה שהקב"ה בעצמו ימליץ עליהם לטובה. (דברי יונה ח"א דף נ"ו)

מצוות מיד, זהו גם כן אינו דבר טוב, כי דבר חטוף אין לזה קיום, צריך לחיות עם הדבר ולהתחבר אל הדבר ואז לעשותו, לא לרוץ ולעשות מיד.

בודאי יש לך מצוות מסוימות שצריך לעשותם ברזיונות גדולה, ולא להתמהמה כלל, שאם יחשוב ויתכונן לפני זה יאבד המצוה, וידוע שמתעם זה אין מברכים ברכה לפני תנינת צדקה, שאם הוא יתחיל להתכונן לזה, וילך לטבול במקוה כדי לקיים המצוה בטהרה, אז תוך כדי הכנותיו ימות העני ברעב, וכן יש מצוות כאלו שצריך לחטוף ולקיימם מיד, אבל הוא מדבר ממצוות אחרות בדרך כלל שצריכים להתכונן עליהם במחשבה כראוי, וכן הוא בכל מדה שאדם רוצה לקנות, זה לא ילך אם חוטף מהר, כמו האש שאם מדליקים חתיכת נייר או עלה, זה אמנם נדלק מהר מאד, אבל גם נכבה מהר, אבל אם מדליק חתיכת עץ עבה, אף שיקח זמן רב יותר עד שידלק ויעשה גחלת, אבל כיון שנעשה גחלת, זה ידלוק לזמן רב והאש ישמר בתוכו, כן הוא גם במדות טובות.

"ומאשר המתחילים", שהם צריכים חיזוק גדול, שהרי כל התחלות קשות, "ומראה הדרך לנבוכים", הם אלו המחפשים את הדרך הנכונה, וידוע המשל שכותב הישגה משה בדרשותיו לראש השנה (דרוש ט') על בני אדם שאבדו את הדרך בתוך יער גדול ונורא, ולא מצאו שום דרך איך לצאת משם, ביום מן הימים ראו מרחוק איזה נר דולק בחשכת הלילה, וראו שיש שם אדם, מיד רצו לקראתו וישאלוהו איך יוצאים מן היער הזה, ענה להם אחים יקרים, עמו אנכי בצרה, גם אנכי נמצא במצב שלכם, אינני יודע את הדרך לצאת מן היער, אבל אני כבר תועה כאן בדרך זמן רב מאד, ומה שאני יכול להגיד לכם הוא איזה דרכים בודאי אינם טובים, איזה דרכים שכבר ניסיתי ולא הגעתי משם לשום מקום, לשם אל תלכו, זה אני יכול להגיד לכם, והנמשל אמר גדול אחד בענין המוסר, מה שצריך לעשות את זה גם אני יודע, אבל מה שלא לעשות, אני כבר ראיתי איזה דרכים אינם מביאים לעבודת ה', אף שנראה לכאורה שהיצר טוב אומר כן.

וממשיך "וכאשר זומתי לעשות מה שהסכמתי עליו מחיבור הספר הזה, ראיתי כי אין איש כמוני ראוי לחבר חיבור כמוהו, ושיערתני בנפשי כי כוחי קצר מחלק מחלקותיו כפי הצורך לו, מפני כובד הדבר בעיני, וקוצר דעתי וחלישות שכלי מהשיג העניינים, ושאינני בקי בצחות לשון הערבי, אשר בה חברתי אותו, מפני שהיא קרובה להבין לרוב אנשי דורנו, ויראתי שאנשי דבר יותר מן הראוי, ושאעבור בו את המדה הנכונה, עד שאמרתני בנפשי לשוב ממשבתי, ולהשיבה ממה שהסכימה עליו", חשבתי שאינני ראוי לדבר זה, ושיצחקו ממני, כי אדם צריך לדעת את ערכו הנכון, ולכן עזבתי את המלאכה, אמרתי בנפשי לשוב מזה, ולא יהיה ספר כזה חובות הלבבות, אמנם הכל אמת מה שנכתב כאן, אבל לא אני הוא זה שצריך לחבר את הספר, זה אינו תפקידי.

אבל הוא המשיך לחשוב, שהרי החוה"ל כבר היה רגיל לחשוב, ועשה חשבון שמה הבעל דבר אומר לו כן, "וכאשר זמותי להסיר משא הטורח הזה מעלי, ולהניח לי מחברו, שבתי וחשדתי את נפשי על בחרה במנוחה, ולשכון במעון העצלה בהשקט ובבטחה, ויראתי שיהיה רצון התאוה להניח המחשבה הזאת, ושהוא הטני אל דרך המנוחה והשלמה, ולהסכים על ההנחה ולשבת במושב העצלות", שהוא רצון היצר, "וידעתי כי כמה שכלים אבדו בעבור המורא, וכמה חסרונים גרם אותם הפחד", כמה דברי חכמים נאבדו, כי פחדו שמה יגידו עליהם כך וכך, והפחד גרם הרבה חסרונות, "וזכרתי דברי האומר, מן הזהירות שלא תרבה להזהר", והוא כלל חשוב לכל החיים, שחלק מן הזהירות הוא שנרש שלא להזהר יותר מדי, צריך לדעת מתי להזהר, אבל בכמה דברים צריך לעזוב את הזהירות.

"ואמרת שאם היה כל מתעסק בענין מעיני הטובה, או להורות הדרך הישרה הנכונה, שותק ועומד עד אשר יגמר לו כל רצונו, לא היה אדם מדבר דבר אחרי הנביאים עליהם השלום, אשר בחרם השם לשליחותו ואמנם בערותו", אם היה אמת מה שעלה ברעיוני, שמכיון שאינני עדיין במדרגה זו, ולכן אין לי לעשות ספר על זה, נמצא כל האנשים שעשו ספרים מתקופת חכמי הש"ס, וכי היה להם את כל המעלות שרצו, והרי בכל זאת הם כתבו ועשו ספרים, הרי מזה שאעפ"כ צריך לעשות ספרים.

"ואלו היה כל מי שרוצה למלאות לו כל מדות הטוב ולא יכול להשיגם, מניח מה שיזמין לו מהו", מה שעכ"פ יש ביכולתו לעשות, "היו כל בני אדם ריקים מן הטובות, וחסרים מן החמודות, ושבים במרוצת תוחלת נכזבה, והיו שבילי הטוב שזוממים, ומעונות החסד נעזבים", שהכל היה עזוב, ולא היה מי שיעשה כלום, "והבינותי", שזה בא מהיצר הרע המטרידני, "כי הנפשות תאותן רבה להשיג תכלית הרע, ומתרשלות לעסוק בדרכי החסד, ומתעצלות להקדים אל הטובות, והולכות תמיד בדרכי השחוק והשמחה", שהרי יותר נוח לגוף לחיות יום טוב, ולא להתייגע הרבה.

"ואם נראה אליהן מראה תאוה שיקרא אתה, בודות דברי שקר לנטות אליו", שאם יראה האדם פעם איזה דבר שהוא יודע בעצמו שזה אינו טוב ונכון לעשותו, יעשה פשט"ל ויברר טובו, והיצר הרע יעזור לו להביא הוכחות שהצדק עמו, וגם יטעון לו שראובן עושה כך ושמועון כך, וכך צריך לעשות, "וסומכות את טענותיו להעמיד נטיות, ולחזק אודותיו, ולחבר פרידותיו", שימנה לו רשימה של דברים, ויאמר זה שונה מזה, ובדרך זה מותר, הוא יכניס בשכלו דברים שיעזרו לו לרמות עצמו.

"ואם יאיר להם נר האמת לקרא אותן", כשהאמת מאיר בעת התעוררות, ביום הכפורים או ביום טוב וכדומה, והוא אומר לעצמו איך אני נראה, אני צריך להשתנות, הרי ימצא לעצמו תירוצים, "בודות דברים בטלים להמנע מנטות אליו, וטוענות ולעיו, ומחטיאות את שביליו, וסותרות את עניניו, להפריד חיבורו ולהפריד ממנו, וכל אדם אויבו בין צלעיו, אלא אם יהיה לו עזר מאלקיו, ומוכיח מזומן לנפשו, ושלטון גובר, אשר יקשור אותה בחבל העבודה, ויבלמנה ברכן הצדק, ויכנה בשוט המוסר, וכאשר יחשוב לעשות טובה אל יאחר, ואם ישאחו לבו לדרך אחרת, יער בו ויתגבר עליו", נראה מכאן שאם האדם אינו עושה מה שצריך, אז הוא אשם, אבל אם הוא זוכה להתגבר על היצר, ולהתבונן ולחשוב ולדעת את האמת, זה הוא על ידי עזר אלקים, והעיקר שהוא מזהיר, שכשמגיע התעוררות אין לדחותה ולאחרו, אלא מיד יתגבר ויעשה כן, שמה היצר יגיע ויטרידנו שוב, והרי מגיעים לאדם זמני התעוררות, כל מי שאינו מרמה את עצמו יגיע פעם להתעוררות, שהרי האדם רוצה להיות טוב, רק שלא ירמה את עצמו ויקבל את ההתעוררות, ולא ידחה את המחשבות הטובות באופנים שאמר לעיל.

"על כן ראיתי להכריח את נפשי לסבול טורח חבור הספר הזה, ולבאר ענינו בכל לשון שאוכל, ובכל מליצה שתזדמן לי, שיובן הענין מהם", שעבודת חיבור ספר זה היתה מירחה גדולה, והמחבר קיבל על עצמו את העול הזה, לעשות כל מה שיוכל, כדי שיובן הענין שהוא רוצה להגיד, מדבר זה עצמו אנו צריכים ללמוד, כמה צריך להתאמץ ולהשתדל בעבודת השם, כל אחד לפי בחינתו, ולא להתעצל בתירוץ שזה אינו קל ונוח לו.

ראיתי בשם האלשיך הקדוש לפרש הכתוב (משלי ו ט) עד מתי עצל תשכב. שלא נאמר עד מתי עצל תישן אלא תשכב, ומבאר שלכל אדם יש זמנים טובים שבהם הוא ער, ויש זמנים פחותים שבהם הוא בבחינת ישן, שאז אינו הולך לו, ואינו יכול לעשות כלום, ועל זה אין טענה להאדם, כי כל זמן שהוא ישן הוא ישן, אז אין אל מי לדבר, אבל הטענה היא אחרי שהוא כבר התעורר, עד מתי תמשיך לשכב ולא תקום, אמנם בשעה שהוא בבחינת ישן אז הבעל דבר יאמר בודאי שאי אפשר לעשות כלום, אבל עכשיו שכבר התעוררת ואיך ישן, אז כבר הגיע הזמן להתחיל, והוא שאמר עד מתי עצל, לא אמר תישן, אלא תשכב, כמה זמן אחרי שקמת משינתך תמשיך לשכב במטה ולא לעשות כלום.

"ואזכור מתולדות חובות הלבבות מה שיבא לידי, ולא אטרח להביאם כולם, כדי שלא יארך הספר, אך אזכיר מן הדברים הצריכים לכל שורש משרשיו בשער שלו מה שראוי לו, ובאלקים האחד האמת אעזר, ועליו אבטח, וממנו אשאל ברחמי להורות אותי בו את הדרך הישרה אשר הוא רוצה בה, ושהיא מקובלת בעיניו, בדבור ובמעשה, בסתר ובגלוי, וכאשר נגמרה עצתי והסכמתי לחברו, תקנתו אשיותיו", היינו היסודות שעליהם בניתי הדברים, "והצעתי מכונותיו, ובניתי אותו על עשרה שרשים, מקבצים כל חובות הלבבות, וחלקתי אותו לעשרה שערים, כל שער מהם מיוחד לשורש אחד משרשיו, כולל את גבוליו ומחלקותיו", שהרי כל שורש מתחלק לכמה כללים וחלקים שונות, "והענינים התלויים בו, והפנים המפסידים אותו".

"ואני אחוז בו הדרך הקרובה להעיר, להורות ולהשכיל בלשון המבואר הקרוב והנוהג", שהוא כותב בלשון שמדברים המון עם, "כדי שיהיה מה שאני רוצה לבארו קרוב להבין, ואיני הלשון העמוק", לא אחפש מילים עמוקות שקשות להבנה, "והמילות הנכריות, והמופתים ההולכים על דרך מלאכת הנצח, שקורין אותה אנשי חכמת הדבור בלשון ערבי אֶלְגֶדְאֵל, והמחקרים הרחוקים", ידיעות שונות שאינן מפורסמות להעולם וכדומה, "אשר לא יתכן להתישב עליהם בספר הזה", אלא הוא מביא את הפשט והביאור הפשוט, שכל אחד שרוצה להבין יוכל להבין התוכן של הדבר, ולכן לא התחשב עם דעות הפילוסופיה וכדומה שאינן מפורסמות לכל, "מפני שלא הבאתי בו אלא הראיות המספיקות, אשר תתיישב הדעת עליהן על משפטי החכמה האלקית", כמו שנראה עוד להלן, שהספר בנוי על יסוד של אמינות מציאת השם, והראיות המונחים אצל בני האדם, ולא בדרך הפילוסופיה.

"וכמו שאמר הפילוסוף, אין ראוי שנבקש בהשגת כל מחקר מציאותו על דרך המופת, כי אין כל מחקר שכלי נמצא במופת", הכוונה בזה, שאי אפשר שדברים שכליים התלויים בלבבות, יוכיחו אותם בהוכחות גופניות הנראה

ומדוע מהפך הסדר, אלא התירוץ הוא, שמתחלה צריך לקבוע את יחוד הקל בלבבו בלי שום ספק ושאלה, ואחר שכבר נקבע כן, יכול לשאול ולחקור כדי להבין יותר, לכן תחלה קובעים אין כאלקינו, דהיינו יחוד הקל, ואחר כך שואלים מי כאלקינו, והתשובה היא שבאמת אין כמותו, אבל רק אחרי שקבע יחוד הקל, אפשר לשאול כן, כי הדבר הראשון זה יחוד האלקים, וזהו הסדר גם בספר זה, שמתחלה קובע יחוד הקל, ומשם המשיך להלן.

"ואחר כך עיינתי במה שאנו חייבין לחבר אל יחודו מהחובות הנוכחות הראויות לו ממנו", היינו שאחר יחוד הקל המשכתי להלן, אם יש אלקים, הרי צריך לדעת מה זה מחייב אותנו, "וידעתי דעת ברורה, כי הבורא יתברך מפני שהוא אחד אמת, ולא ישיגהו שם עצם ולא מקרה, ואין מחשבתנו משגת דבר שאינו עצם ולא מקרה, נמנעה ממנו השגתו מצד עצם כבודו יתברך, והוצרכנו לדעתו ולהשיג מציאותו מצד בריותיו", שכשאנו רוצים להביא ראיות על מציאותו, אי אפשר להביאם רק מתוך הבריאה שהוא עשה, שהרי אין אנו מכירים רק דברים שהם בגדר עצם ומקרה, עצם - היינו שיכול להיות שהוא קיים, והיה שייך להיות גם כן שלא היה קיים, אנו יכולים לדמות לעצמנו שהדבר אינו במציאות כלל, למשל העצים ביער, אנו יכולים לדמות לעצמנו שאין כאן עצים בכלל, וזה מתקבל על הדעת, וכן הוא בכל דבר שאנו מכירים, שהיה שייך שלא יהיה במציאות כלל, אבל הקב"ה אינו עצם, כי אצל הקב"ה אינו שייך כלל שלא יהיה קיים, לא שייך לחשוב כן ולדמות לעצמנו מצב כזה, כי הוא מופרך מצד השכל, כמו כן כל דבר שאנו מכירים יכול להשיגו מקרה, היינו במשל העץ, כשיבוא רוח חזקה מאד, הוא יכול ישבור את האילן, אבל העצים נשארים, רק שקרה לו מקרה והוא נפל, וכן הוא בכל מציאות שאנו מכירים, ששייך שיקרה לו איזה מקרה, כלומר אחרי שהוא כבר קיים, יכול להשתנות ולהפסיק להיות קיים, או להשתנות במצבו, אבל אצל הקב"ה אינו כן, כי הוא מציאות שאינו שייך בו מקרה, לכן כל הראיות שמביא הוא רק מתוך הבריאה, מה שאנו רואים בעינינו, שהרי אנו עצמינו עצם ומקרה, וכל מה שאנו מכירים הוא עצם ומקרה, ולכן אי אפשר לנו להשיג דבר שהוא מהות אחרת ונשגבה מבינתנו, ומצד עצם כבודו יתברך, הרי אי אפשר לנו להבין את המהות, שהרי אין אנו משיגים זאת, "והוצרכנו לדעתו ולהשיג מציאותו מצד בריותיו, וזה הוא שער הבחינה בברואים, שמתי הבחינה שורש שני לכלל מחובות הלבבות".

לעינים, אלא דבר שהדעת נוטה שהוא כן, והוא מתקבל על דעת בני אדם, זה בעצמו המופת לך, "ולא שנבקש בחכמת השמוש הדבר המספיק, ולא בחכמת האלקות להרגיש ולהמשיך", שלא שייך לבאר את הדבר ולתת על זה הוכחה חותכת, "ולא בתחלת החכמה הטבעית מופת", כי הטבע אינו מובן לחלוטין לאנשים, אלא ה' עשה את הטבע שיהיה כך וכך, ואני מניח כי הוא יודע למה עשה כן, ולא מפני שאני מבין כל דבר מדוע ברא הבורא כן, למה הצפוניים צריכים לגדול, ואחר כך הם גדולים מדי וצריך לקצצם, ואחר כך חוזרים וגדלים, וחוזרים ומקצצים אותם, למה זה צריך להיות, הרי לכאורה היה אפשר להיות אחרת, אלא כך עלה ברצונו יתברך, ואנו מקבלים הנחות מסוימות, שכך הם פני הדברים, ואין אנו צריכים הסבר לכל דבר, "ולא בראשית המופת מופת", היינו גם בדברים כאלו שכבר יש הוכחה חותכת עליהם, גם בהם בהתחלה צריכים גם לאמונה, כי בלי אמונה אי אפשר כלל להתחיל ולדון על שום דבר, וזהו כי בראשית המופת אין מופת, ושם צריך לאמונה, ומשם אפשר להמשיך למופת.

"כי כאשר נשמר מן הדברים האלה, יקל עלינו להגיע אל בקשתנו, ואם לא נעשה כן, נתעה מדרך ענינו, ויקשה עלינו למצא מה שהיתה כונתנו אליו, ומפני שהיה ספרי זה מן החכמה האלקית, נשמרתי בו מן הראיות שהן הולכות על דרך חכמת הדבור וחכמת השמוש", כי הספר הזה בנוי על חכמה אלקית, לכן הוא משתדל למנוע מלדבר מדברים ממששים, שאפילו בדברים שאפשר להוכיחם באופן ממושי ומעשי, הוא מנסה לדלג עליהם, "אלא בשער הראשון ממנו", בשער הראשון שהוא מדבר על יחוד אלקים, שם הוא משתמש בהוכחות ממשיות ומעשיות כדי להוכיח על יחוד אלקים, והוא בדרך משל להבין את הדברים, "כי אפשר שידחקנו הצורך אליהן מפני דקות מחקרנו בו", אבל בשער הבטחון וכדומה, אינו משתמש יותר בהוכחות כאלו, אלא רק בדברים שכליים.

"ושמתי רוב ראיותי מן הדברים המושכלים, וקרבתים בדמוינים הקרובים, אשר אין בהם ספק, וסמכתי להם מה שמצאתי כתוב בספרי הנביאים, ואחר כך סמכתי להם דברי הקבלות שקבלנו מרבותינו זכרונם לברכה", היינו דברי הקבלה, ותורה שבעל פה, דברי חז"ל, "ומן החסידים והחכמים שבכל אומה שהגיעו דבריהם אלינו", שהביא גם דברים מחכמי אומות אחרות, דברים ששמעתי או ראיתי מהם, "מפני שקויתי שיהיו הלבבות נוטים אליהם, ומקשיבים אל חכמתם", שאם אותו חכם אמר דבר שהשכל מקבל וממשך לזה, אז הביאו בספר זה, אפילו שהוא חכם מאומות העולם, "כמו דברי הפילוסופים ומוסר הפרושים ומנהגיהם המשובחים".

"וכבר אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין לט): כתוב אחד אומר (יחזקאל יא יב) וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם, וכתוב אחד אומר (שם ה ז) לא עשיתם, הא כיצד, כמתוקנים שבהם לא עשיתם", היינו הדברים הטובים שראיתם אצל הגוים, את זה לא עשיתם, "כמקולקלים שבהם עשיתם", הרי אנו רואים מכאן, שיש אצל הגוים דברים טובים שצריך ללמוד מהם, והנביא הוכיח את ישראל שלא למדו מן האומות העולם את הדברים המתוקנים שבהם, לכן אני משתדל מפעם לפעם להביא ראיה מהדברים הטובים של הגוים, "ואמרו (מגילה טז): כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם", אמנם אצל אומות העולם אין תורה, אבל חכמה יש בהם, והרי מצינו בגמ' (עירובין ק): שאפילו מהתנהגותם של בהמות וחיות אפשר ללמוד מדות טובות, שהקב"ה ברא אותם עם הנהגות טובות שנוכל ללמוד מהם, ואם כן גם באומות העולם שאין בהם תורה, מכל מקום יש בהם דברים טובים שאפשר ללמוד מהם.

"ואמרו בהבאת המשלים לקרב הענינים הקשים בהם (ערובין כא): אגמריה בסימנין ואסבריה בדדמי ליה", שיש דברים שקשה להבין, רק על ידי שמדמים מילתא למילתא או בסימנים, הרי שיש לנו רשות להביא משל מכל דבר להקל על הבנת הענין יותר, "והחכם אמר (משלי א ו) להבין משל ומליצה, דברי חכמים וחידותם".

"אמר המחבר, כאשר הסכמתי לחבר בספר הזה חלקי חובות הלבבות, כיונתי את מחשבותי לבחור אותן, שתהיינה כוללות את זולתן, וסובבות את שאריתן", שבכל הספר הוא מביא דברים עיקריים, שכוללים בהם גם שאר הדברים שלא הביא, "ושמתי שרשן העליון ויסודן הגדול יחוד הקל בלב שלם, ואחר כך עיינתי במה שאנו חייבין לחבר אל יחודו מהחובות הנוכחות הראויות לו ממנו", שהפרק הראשון של הספר הוא יחוד אלקים, מפני שבלי זה הרי אין כלום, וזה התחלת הכל, ואין מתחילים שום דבר בלי זה.

וכמו שאומרים בשם צדיקים על הנוסח שאומרים בסוף תפלת שחרית אין כאלקינו וכו' מי כאלקינו, שלכאורה הוא היפוך הסדר הנכון, שהיה צריך לשאול תחלה את השאלה מי כאלקינו, ואחר כך לענות את התשובה לשאלה, אין כאלקינו, שואלים תחלה מי עוד כמותו, והתשובה לזה היא שאין כמותו,

ב' שבט: הרה"ק רבי משולם זושא בן רבי אליעזר ליפמאן זצ"ל
מאנפיאל
נפטר תק"ס - יומא ההילולא ח' בא הבעל"ט

מספרים עובדא משני האחים הקדושים, הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע והרבי ר' זושא מאנפיאל זי"ע, שקבלו על עצמם לנדוד בגלות ולהתיישר כדי לכפר על עונות ישראל. פעם נודמנו לבית מלון אחד בעיצומו של חורף, ושכבו לנוח אצל התנור כדי להתחמם מהקור ששרר. בינתיים הגיעה לבית המלון קבוצה של ערלים, והתחילו לשתות לגימה אחר לגימה עד שהשתכרו. טכוב לבם בין הבחינו ביהודי הישן אצל התנור, נגשו אליו והעירוהו משינתו והקימו אותו לרקוד אתם. היה זה הר"ר זושא שבליית ברירה התחיל לרקוד אתם כעשר דקות. המשיכו הערלים לשתות ולהשתכר ושוב שנית לקחו אותו לרקידה וכעבור איזה רגעים הניחוהו לנפשו.

כאשר חזר הר"ר זושא להתישב אצל התנור, אמר לאחיו, מייילך אחי! וכי כך הוא מדת היושר, שמדי פעם בפעם יקחו אותי לרקוד, אולי נחליף מקומותינו אתה תבא בצד זה ותנוד במקומי, ואני אשכב במקומך, וכשיבואו שוב הערלים לרקוד יקחו אותך במקומי, ויעשו האחים כן כאשר אמרו, והר"ר אלימלך שכב על מקומו של הר"ר זושא. כאשר גברה שכרותם של הערלים, התחילו שוב בעבודת הרקידה, נענה אחד מהם ואמר, הנה שם בצד השני של התנור שוכב עוד יהודי, הבה נרקוד הפעם אתו, ולא נקח מדי פעם בפעם אותו היהודי הראשון. נגשו הערלים לר"ר זושא שהחליף מקומו ויקחו אותו לרקוד (במשבם שהוא יהודי שני) כשגמר לרקוד והתיישב על מקומו, אמר לו הר"ר אלימלך זושא אחי! אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה', אם השיי"ת מצוה לרקוד מוכרחים לרקוד. (דברי יונה ח"א דף שמ"ט)

יו"ל ע"י מערכת אוצר יונה - 659-6062 (845)
צו באקומען דעם גליון ווענטליך שיקט א אי-מעיל צו
YIDEL425@gmail.com